

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д.е.н., проф. Волохова І.С.
«__» _____ 2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси і кредит»

за темою:

**«Доходи місцевих бюджетів України: сучасний стан та
проблеми забезпечення»**

Виконавець

студентка фінансово-економічного факультету

Мороз Ольга Віталіївна _____

/підпис/

Науковий керівник

к.е.н., ст.викладач

Кир'язова Тетяна Олександрівна _____

/підпис/

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ.....	6
1.1. Економічна сутність і значення доходів місцевих бюджетів.....	6
1.2. Класифікація доходів місцевих бюджетів, їх склад та принципи формування.....	11
1.3. Проблеми формування доходів місцевих бюджетів.....	20
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ У 2013-2017 РОКАХ.....	27
2.1. Моніторинг виконання місцевих бюджетів України за доходами за 2013-2017 роки.....	27
2.2. Моніторинг виконання дохідної частини місцевих бюджетів Одеської області за 2013-2017 роки.....	45
2.3. Вплив міжбюджетних трансфертів на формування дохідної частини місцевих бюджетів.....	52
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ДОХІДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЇХ ФОРМУВАННЯ.....	58
3.1. Імплементация досвіду формування доходів місцевих бюджетів зарубіжних країн у вітчизняну практику.....	58
3.2. Шляхи вдосконалення формування дохідної частини місцевих бюджетів.....	69
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

У сучасних умовах гармонійний розвиток України та її регіонів можливий за умов проведення ефективної бюджетної політики, розбудови системи міжбюджетних відносин на основі підвищення зацікавленості та відповідальності учасників бюджетного процесу в соціально-економічному розвитку країни і регіонів, ефективному використанні бюджетних коштів, підвищенні рівня життя населення. Необхідно використовувати досвід розвинених країн, які пройшли еволюційний шлях розвитку бюджетних відносин та вирішили більшість проблем, властивих для України в цій сфері.

Актуальність теми обумовлюється тим, що питання удосконалення процесу формування доходів місцевих бюджетів та пошук резервів їх збільшення є надзвичайно важливим в умовах розширення повноважень, якими наділяються органи місцевого самоврядування. В останні роки в Україні назріла необхідність бюджетної децентралізації для повного задоволення потреб населення в кожному регіоні. Побудова ефективної бюджетної системи України без самостійності місцевих бюджетів і врахування податкового потенціалу кожного регіону може зволікатися на невизначений час.

Реформування місцевих бюджетів зміцнить їх фінансову основу та посилить вплив на соціально-економічний розвиток та поліпшення добробуту населення України.

Вітчизняними законодавцями розпочато реформу децентралізації, необхідну для успішного проведення бюджетної реформи, зокрема, з формування регіональної політики, становлення основ місцевого самоврядування на основі впровадження принципів Європейської Хартії самоврядування, стимулювання розвитку регіонів і соціальної сфери.

Формування бюджетної політики в Україні на нових засадах сприяє обґрунтованості та зростанню обсягів місцевих бюджетів, дозволяє посилити їх соціальну спрямованість, збільшити капітальні видатки на розвиток

регіону, спрямувати ресурси на енергозбереження, комунальне господарство та інші важливі напрямки.

Питання формування доходів місцевих бюджетів активно досліджується на висвітлюється у працях таких відомих вітчизняних науковців: О. Василик, О. Кириленко, І. Луніна, Ц.Огонь, В.Кравченко, Й. Бескида, В. Дем'янишин, В. Томчук, В. Письменний, К. Павлюк, Ю. Пасічник, В. Федосов, О. Шевченко, С. Юрій та багато інших.

Об'єктом дослідження є процес формування дохідної частини місцевих бюджетів України.

Предметом дослідження виступають економічні відносини, які виникають в процесі формування дохідної частини місцевих бюджетів України.

Метою роботи є дослідження особливостей формування дохідної частини місцевих бюджетів, виявлення проблем та визначення напрямків вдосконалення.

Мета випускної роботи обумовила постановку та вирішення наступних завдань:

- визначити економічну сутність і значення доходів місцевих бюджетів;
- розглянути класифікацію доходів місцевих бюджетів, їх склад та принципи формування;
- сформулювати проблеми формування доходів місцевих бюджетів;
- провести моніторинг виконання місцевих бюджетів України за доходами за 2013-2017 роки;
- проаналізувати виконання дохідної частини місцевих бюджетів Одеської області за 2013-2017 роки;
- з'ясувати вплив міжбюджетних трансфертів на формування дохідної частини місцевих бюджетів;
- сформулювати заходи щодо імплементації зарубіжного досвіду формування доходів місцевих бюджетів у вітчизняну практику;

- запропонувати шляхи вдосконалення формування дохідної частини місцевих бюджетів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої в роботі мети використовуються такі методи: аналітичний метод, метод статистичного аналізу, метод порівняння, дедуктивний та індуктивний методи, методи аналізу та синтезу, графічний метод.

Інформаційно-аналітична база дослідження. В процесі написання випускної роботи були використані наступні матеріали: Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, аналітичні дані Міністерства фінансів України, Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень, навчальні посібники, інтернет-ресурси, статті, монографії вітчизняних та зарубіжних вчених.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, використаних джерел і додатків.

У першому розділі розглядається економічна сутність та значення доходів місцевих бюджетів України, класифікація доходів місцевих бюджетів, їх склад та принципи формування, проблеми формування доходів місцевих бюджетів.

У другому розділі приділяється увага виконанню місцевих бюджетів України за доходами за 2013-2017 роки загалом та окремо по Одеській області, визначено вплив міжбюджетних трансфертів на формування дохідної частини місцевих бюджетів.

У третьому розділі розглянуто зарубіжний досвід формування доходів місцевих бюджетів та його застосування у вітчизняній практиці, розроблені шляхи вдосконалення формування дохідної частини місцевих бюджетів.

У висновках сформульовані основні результати випускної роботи.

За результатами виконання випускної роботи бакалавра опубліковано одну статтю за темою: «Формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації» у збірнику студентських наукових праць кафедри фінансів Одеського національного економічного університету 2018 рік.

ВИСНОВКИ

Виходячи з викладених у роботі теоретичних положень, на основі аналізу практики і спеціальної літератури щодо стану доходів місцевих бюджетів України сучасний стан та проблем їх забезпечення, зроблено наступні висновки:

1. Фінансовою базою органів місцевого самоврядування та вирішальним фактором регіонального розвитку є місцеві бюджети, які включають доходи та видатки. Причому усі видатки повинні бути забезпечені доходами. Серед вчених відсутня єдність щодо тлумачення поняття «доходи місцевих бюджетів». Вважаємо, що доходи місцевих бюджетів являють собою з одного боку фонди фінансових ресурсів, які забезпечують самодостатність місцевого самоврядування, а з іншого – сферу економічних відносин громади, яка пов'язана з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів місцевого рівня.

2. На сьогодні серед вчених відсутня єдність щодо класифікації доходів місцевих бюджетів. Чинне законодавство класифікує доходи бюджетів за такими розділами: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; бюджетні трансферти. Досить поширеним є поділ доходів місцевих бюджетів на власні, закріплені та регулюючі. Складання, розгляд та затвердження місцевих бюджетів регламентується Конституцією України, Бюджетним кодексом України, законом України «Про місцеве самоврядування». В цих нормативно-правових актах передбачено, що бюджетний процес розпочинається з доведення особливостей складання розрахунків до проектів бюджетів, організації розроблення бюджетних запитів, аналізу бюджетного запиту, затвердження проекту рішення, затвердження місцевих бюджетів з урахуванням всіх особливостей, передбачених Бюджетним кодексом України.

3. Можна виділити основні фактори, які в недостатній мірі сприяють формуванню та використанню місцевих бюджетів: відсутність стимулів

ефективного використання власного фінансового потенціалу території; надмірна соціальна спрямованість місцевих бюджетів, що негативно впливають на недофінансування видатків розвитку території; невідповідність сучасних тенденцій формування доходів місцевих бюджетів цілям підвищення їх фінансової спроможності; неефективна структура місцевих бюджетів; неефективне управління ресурсами місцевих бюджетів.

4. Здійснення моніторингу виконання місцевих бюджетів за доходами за 2013-2017 рр. дозволило зробити висновок про те, що загальний обсяг доходів місцевих бюджетів мав чітку тенденцію до зростання. Такого зростання досягнуто за рахунок підвищення податкових, неподаткових надходжень до бюджетів, зростання доходів від операцій з капіталом. Однак в структурі зведеного бюджету доходи місцевих бюджетів займають лише п'яту частину.

5. Здійснення моніторингу виконання дохідної частини місцевих бюджетів Одеської області за 2013-2017 рр. дозволило стверджувати, що обсяг надходжень до місцевих бюджетів Одеської області за останні п'ять років активно зростає. Переважна частка доходів надходить до загального фонду. Частка доходів місцевих бюджетів Одеської області в місцевих бюджетах України складає більше 5%. В структурі надходжень переважають податкові надходження, на які припадає більше 80%. Серед податкових надходжень переважає податок на доходи фізичних осіб, активно зростають надходження і від інших видів податків.

6. На сьогоднішній день важливим джерелом доходів місцевих бюджетів в Україні є міжбюджетні трансферти, які мають чітку тенденцію до зростання. Серед міжбюджетних трансфертів важливе місце займають субвенції з соціального захисту та освітня і медична субвенція.

7. Серед проблем формування доходів місцевих бюджетів слід виокремити наступні: централізація бюджетних коштів; розподіл повноважень: необхідно чітко визначити обов'язки органів влади різних рівнів та ефективність виконання ними своїх повноважень;

переспрямування значної частини податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету; незначна частка надходжень від місцевих податків і зборів; переважання міжбюджетних трансфертів в структурі доходів місцевих бюджетів; низький рівень прогнозованості дохідної частини місцевих бюджетів; низька зацікавленість органів місцевої влади у збільшенні частки власних надходжень, в формуванні сприятливого інвестиційного клімату в регіоні, в реалізації фіскального потенціалу відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

8. В Україні існує реальний потенціал збільшення доходів місцевих бюджетів за рахунок підвищення фіскальної значимості окремих податків. В якості основи податкових надходжень до місцевих бюджетів необхідно використати потенціал податку на нерухоме майно. Його мобілізація дасть можливість суттєво розширити власну фінансову базу багатьох органів місцевого самоврядування. Для цього необхідно створити реєстр оціночної ринкової вартості нерухомого майна, інформацію в якому з метою визначення суми податку на нерухомість доцільно оновлювати кожні 5 років. Доцільним видається використати досвід Франції, де діє розподіл ставок податку в залежності від обсягів власності. Доцільно перейти з використання площі як бази оподаткування до ринкової вартості об'єкта нерухомості. Розрахунок ставки оподаткування потрібно здійснювати виходячи з потреб міста у фінансових ресурсах. Необхідно надавати звіт платникам податків про витрати і виконані роботи. Для України доцільним було б використати досвід окружних (районних, обласних, регіональних) податків на нерухомість. Недостатньо в Україні використовуються можливості наповнення місцевих бюджетів за рахунок запозичень (облігаційних позик, кредитів фінансово-банківських установ та міжбюджетних позик). При цьому доцільно запозичити досвід зарубіжного обмеження запозичень з метою уникнення дисбалансу в місцевих фінансах.

9. Основними напрямками зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів є: продовження бюджетної децентралізації; забезпечення стабільної

нормативно-правової бази; виконання будь-якого повноваження повинно бути забезпечено необхідним обсягом бюджетних коштів; зарахування в повному обсязі податку на доходи фізичних осіб до складу місцевих бюджетів; збільшення мінімальної заробітної плати та ліквідація тінізації доходів, що збільшить надходження податку на доходи фізичних осіб; виявлення можливостей зменшення частки трансфертів, при цьому збільшити частку цільових субвенцій у трансфертах з державного бюджету України; розширити перелік місцевих податків і зборів (наприклад, на вивезення і переробку сміття; за видачу дозволів на проведення будівництва; на благоустрій, освітлення і озеленення населених пунктів; за використання природних ресурсів); зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів шляхом удосконалення справляння податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та збільшення ставок єдиного податку; формування додаткових стимулів органами місцевої влади для збільшення привабливості своїх територій для проживання та ведення бізнесу; продовження впровадження середньострокового планування на місцевому рівні; розширення переліку об'єктів транспортного податку за рахунок інших вартісних транспортних засобів (водних, повітряних).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовна Н. І. Доходи місцевих бюджетів: оптимізація формування та резерви зростання : дис. канд. ек. наук : 08.04.01 / Вовна Наталія Ігорівна – Тернопіль, 2006. – 203 с.
2. Васильева И.В. Местные бюджеты в современных условиях / И.В. Васильев. - М.: Финансы и статистика, 1987. - 112 с.
3. Ширкевич Н.А. Местные бюджеты / Н.А. Ширкевич. - М.:Финансы и статистика, 1991.-126 с.
4. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: навч. посіб. / В. І. Кравченко. - К.: Т-во “Знання”, КОО, 1999. - 487 с.
5. Бюджетна система: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В.М. Опарін, В.І. Малько, С.Я. Кондратюк. - К.: КНЕУ, 2004. - 206 с.
6. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: навч. посіб. / О. П. Кириленко. - Тернопіль: Астон, 2004. -140 с.
7. Савчук С. В. Теоретико-концептуальні засади визначення доходів бюджетів як об’єкта бюджетного планування / С. В. Савчук // Наука й економіка. 2012. - № 1. - С. 81-88.
8. Василик О.Д. Бюджетна система України: підручник / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. - К.: - Центр навчальної літератури, 2004. - 544 с.
9. Чечетов М. В. Бюджетний менеджмент: навч. посіб. / М. В. Чечетов, Н. Ф. Чечетова, А. Ю. Бережна. - [2-ге вид., перероб. і доповн.]. - Харків : ІНЖЕК, 2004. Ч. 1. - 2004. - 560 с.
10. Романенко О. Р. Фінанси: підручник / О. Р. Романенко. - К.: Центр навчальної літератури, 2003. -312 с.
11. Венгер В. В. Фінанси: навчальний посібник / В. В .Венгер - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 432 с.
12. Дем’янишин В.Г.Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія. - Тернопіль:ТНЕУ, 2008.- 496 с.

13. Вінницька О. А. Принципи формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації / О. А. Вінницька, І. А. Бержанір // Економічні горизонти. - 2017. - № 2. - С. 47-52.
14. Європейська хартія про місцеве самоврядування: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036
15. Городжакина О.А. Практика применения налога на недвижимость / О.А. Городжакина, В.А. Городжакин, С.В. Шапошникова // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2014. – № 1 (111). – С. 156–160.
16. Каспрук А. Ю. Доходи місцевих бюджетів: проблеми забезпечення та резерви збільшення / А. Ю. Каспрук // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. - 2012. - Вип. 9(2). - С. 60-70.
17. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України: Навч. посіб. / Ю.В. Пасічний. – К.: Знання-Прес, 2006. – 607 с.
18. Дмитровська В. С. Власні доходи місцевих бюджетів гірських населених пунктів / В. С. Дмитровська // Актуальні проблеми економіки. - 2013. - № 9. - С. 165-170.
19. Карлін М. І. Державні фінанси розвинутих країн / М. І. Карлін. – Львів, 2010. – 484 с.
20. Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю.О. Набатова // Ефективна економіка. – 2015. – №5. – С. 26-29.
21. Податковий кодекс: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 13-14, 15-16, 17. - Ст. 112.
22. Габа І.М. «Децентралізація» – деякі плюси і мінуси / І. М. Габа // РайонІнфо. – 2014. – №1. – С. 40-44.
23. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин: Монографія / І.О. Луніна. – К.: “Наукова думка” НАН України”, 2006. – 432 с.

24. Дорош В. Ю. Наукові підходи до ідентифікації поняття "доходи місцевих бюджетів" / В. Ю. Дорош // Економічний форум. - 2016. - № 3. - С. 260-266.
25. Макарчук І.М. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації / І.М. Макарчук // Молодий вчений. – № 1. – 2017. – С. 640-647.
26. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2010. - № 50-51. - Ст. 572.
27. Дубко С. У ролі прохача / С. Дубко // Дзеркало тижня. – 2014. - №.5. – С. 8
28. Калмиков О. В. Оцінка місця податкових надходжень в доходах місцевих бюджетів / О. В. Калмиков // Економічний вісник університету. - 2017. - Вип. 35(1). - С. 214-220.
29. Звіти з виконання бюджету держави за окремими роками. Інформація про виконання бюджетів одиниць територіального самоврядування, Міністерство Фінансів Польщі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mf.gov.pl.
30. Лучка А.В. Бюджетний потенціал фінансової незалежності місцевого самоврядування: автореф. лис... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 „Гроші, фінанси і кредит". / А. В. Лучка — Тернопіль, 2010. — 20 с.
31. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. - С. 170.
32. Ляшенко Ю. І. Проблеми формування доходів місцевих бюджетів в Україні та шляхи їх вирішення / Ю. І. Ляшенко, С.П. Відливана // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. - 2017. - № 2. - С. 242-255.
33. Аналіз проекту Держбюджету на 2017 рік в частині місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.auc.org.ua/sites/default/files/db_2017_proekt.pdf

34. Мойсеєнко К. Є. Трансформація структури джерел формування доходної частини місцевих бюджетів в окремих країнах колишнього СРСР / К. Є. Мойсеєнко, І. Л. Долозіна // Менеджер. - 2017. - № 4. - С. 134-144.
35. Словник української мови в 11 томах. – Том 2. – С.260.
36. Ціна держави / [Електронний ресурс]. Бюджет України. – Режим доступу: <http://www.cost.ua/budget/revenue/>
37. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання за 2013-2016 рік / [Електронний ресурс]. Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/publications/monitoringcategories/richnyy>
38. Децентралізація в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/>
39. Виконання бюджетів Одеської області за доходами / Сайт Департаменту фінансів Одеської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gfu.odessa.gov.ua/pokazniki-byudzhetu/>
40. Затвердження місцевих бюджетів / Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/zatverdezhnnnia-mistsevykh-biudzhetiv>
41. Тулай О.І. Зарубіжний досвід функціонування місцевих бюджетів та можливість його імплементації у вітчизняну практику / О.І. Тулай // Проблеми матеріальної культури. – Економічні науки. – 2007. – №12. – С. 93-97.
42. Березин М.Ю. Развитие системы налогообложения имущества / М.Ю. Березин. – М. : Инфотропик Медиа, 2011. – 482 с.
43. Бухтіярова І. О. Правове регулювання оподаткування нерухомості в Україні : дис. канд. юрид. наук / Бухтіярова І. О. – К., 2013. – 286 с.
44. Офіційний сайт Статистичного бюро Європейського союзу —

- Євростат. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ec.europa.eu/eurostat/
45. Гостева О.Ю. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, як можливість поповнення місцевих бюджетів / О.Ю. Гостева // Економіка та право. – 2015. – №2. – С. 79-84.
46. Карлін М. І. Податок на нерухомість у країнах ОЕСР та в Україні: історія і сьогодення / М. І. Карлін // Наукові записки [Національного університету “Острозька академія”]. Сер. : Економіка. – 2013. – Вип. 21. – С. 163-167.
47. Системи оподаткування нерухомості в європейських країнах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.harmony.com.ua/text/3324.html>
48. Разуваєва Д.В. Вітчизняний та зарубіжний досвід формування місцевих бюджетів / Д.В. Разуваєва // Управління розвитком. – 2014. – №10. – С. 69-71.
49. Негода Ю.В. Пріоритетні напрями зміцнення фінансової спроможності місцевих бюджетів / Ю. В. Негода // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес . - 2013. - Вип. 181(5). - С. 209-212.
50. Дяченко С. Структура ринку місцевих запозичень в Україні / С. Дяченко // Вісник Національної академії державного управління. – 2009. – №3. – С. 165-174